

Skrevet av:
Tore Lomsdalen

Stonehenge – verdens første himmelske computer?

Stonehenge er uten tvil Englands mest imponerende megalittiske byggverk. Megalitt kommer fra gresk og betyr – stor stein. Ordet Stonehenge kommer fra gammelengelsk og betyr – de hengende steinene. Monumentet ble bygget hovedsakelig i tre forskjellige faser, og stammer helt tilbake til Neolitisk og tidlig Bronsealder. I 2009 var det en million besøkende, hvorav 30.000 på selve sommersolverv. Stonehenge ble i 1985 satt på UNESCO's verdensarvliste . Hvorfor og hvordan det ble bygget og til hva det ble brukt, er fortsatt et stort mysterium. Det finnes mange teorier – få svar. Man vet heller ikke med sikkerhet hvem som har bygget denne imponerende steinsetningen. Det er kanskje noe av dette som gjør at et besøk på Stonehenge setter sterke spor av forundring, respekt og fornemmelse av en kosmologisk helhetlig sammenheng mellom universet og menneskene.

Stonehenge er noe langt mer enn et tilfeldig turistmål med store steinblokker. De som ikke har sans for dette, kan muligens være kritiske til at man må betale £ 6 for å komme inn og ikke engang få berøre kolossene. I tillegg ligger de på et forblåst høydedrag i sørvestlige England og er et av verdens fem mest oppskrytete reisemål, noe Fredrik Larsen forfekter i www.aftenposten.no/reiser.

Stonehenge er et ikon eller et symbol på en urgammel kulturell visdom og tradisjon som vi moderne mennesker for lengst har glemt. Respekt og anerkjennelse for Stonehenge ligger ikke bare i hvordan man for 4 til 5.000 år siden i det hele tatt greide å reise slike byggverk, men det bringer oss til en megalittisk kulturtradisjon, pre-sumererne, til egyptiske pyramider, til megalitter i landene rundt Middelhavet og Skandinavia, til steinsirkler, bautasteiner og prehistoriske hellige steder som finnes verden over. Vi finner lignende megalitt tradisjoner både i India så vel som i Inka, Maya og Aztec kulturene. Mesopotamierne og babylonerne derimot, brukte murstein prinsippet i sine imponerende templer og byggverk.

For i det hele tatt å forstå megalittiske kulturer må vi fordype oss i legender og mystikkens kosmologi. Vitenskap og logikk har ennå ikke greit å gi oss noen god forklaring på hvorfor mennesket i det hele tatt reiste slike byggverk. Arkeologien kan gi oss en mulig forklaring på hva de kunne ha blitt brukt til, og vitenskapen en tidsangivelse på når de ble bygget takket være oppfinnelsen av radiokarbon (C-14) på midten av forrige århundre.

Men, skal vi finne en legendarisk tilhørighet, må vi løfte øynene opp mot himmelen og innlemme den mytologiske, religiøse og rituelle betydningen som stjerner, stjernebilder, planeter, solen og månen alltid har hatt på menneskeheten siden tidenes morgen.

Det er her vi muligens finner selve kjernen i svaret på hvorfor datidens mennesker brukte anslagsvis mer en utrolige 20 millioner arbeidstimer for å fullføre Stonehenge. Det kan ikke være noen tvil om at å gjennomføre et byggverk av slike dimensjoner, ikke bare krever en sterk idealisme, drivkraft og innsatsvilje, men

også en høyst avansert sosial organisasjon som langt overgår hva noen i dag betrakter som såkalte ”primitive kulturer”.

***Mer enn 20 millioner arbeidstimer
for å fullføre Stonehenge***

Byggeperiodene

Stonehenge ble bygget over tre hovedperioder som strakk seg over nesten 2000 år. La meg si med en gang at det hersker mange forskjellige dateringer og oppfatninger av de tre periodene, som kompliserer – og ikke minst forvirrer. Derfor bør man etter min mening ha et litt åpent forhold til tidsperspektiver og konstruksjonsfaser.

Stonehenge fase I (ca. 3100 f. Kr.)

Den første fasen besto av et begrenset område av jordvoller, diker og grøfter med en diameter på ca. 110 meter. På innersiden av dette sirkulære området finnes det 56 hull, bedre kjent under navnet Aubrey-hullene, oppkalt etter John Aubrey, en antikvar som oppdaget dem på 1600-tallet. Radiokarbon dateringer fra 1990-tallet antyder at Aubrey-hullene antagelig er et sted mellom 4935 og 5015 år gamle.

Stonehenge fase II (ca. 3000 – 2800 f. Kr.)

Fra denne perioden finnes det ikke lenger noen synlige bevis. Treverk av forskjellig format som var plassert på området har selvsagt for lengst råtnet bort. Det er funnet kremerte menneskerester i grøftene, noe som antyder at monumentet ble brukt for rituelle begravelser. Stonehenge er det første kjente krematorium på de Britiske øyene.

Stonehenge fase III (ca. 2600- 1600 f. Kr.)

Den tredje fasen har opptil fem (noen påstår ni) del faser, som det blir for omfattende å komme inn på i denne sammenheng. I følge Mike Pitts bok Hengeworld, er Stonehenge 4300 år gammelt. For å sette dette i perspektiv er Stonehenge ca. 300 år yngre enn de første pyramidene i Egypt, 900 år yngre enn den imponerende gravvollen Newgrange på Irland og bygget mer enn et millennium senere enn verdens første frittstående megalittiske bygninger, som vi finner på den lille middelhavsøya Malta. Fasen som helhet grunner ut i det som vi stort sett kjenner som Stonehenge i dag. Vi skal være klar over at mange av trilletonene (store steinblokker) har falt, og delvis blitt gjenreist, noen uten arkeologiske tilsyn. I det 20. århundret har hele monumentet hatt betraktelige moderniseringer og ansiktsløftninger. Dette setter tvil i noen av teoriene om monumentets opprinnelige orientering var mot himmellegemer, slik som vi i dag ønsker å både se og oppleve Stonehenge.

Uansett, det imponerende fra fase III er, hvordan de har fraktet, både på land og på vann, de 80 doleritt blåsteinene fra fjellene i sydlige Wales, en total reise på mer en 300 km. Spesielt når vi vet at hver og en av dem veier mellom fire og fem tonn! For en del år siden prøvde en prosjektgruppe å kopiere denne strabasjose transporten, uten særlig hell, blåsteinen falt i havet og hele prosjektet ble skrinlagt.

Den ytre steinsirkelen består av over fire meter høye Sarsen (sandsteiner) som hver veier 25 tonn. Innenfor denne sirkelen er det igjen reist imponerende trilitter blokker i en hesteskoform som har en høyde på seks til syv meter og veier opp til 50 tonn hver.

Mange av steinblokkene har blitt utsmykket og bearbeidet med datidens enkle redskaper. Monolittene har blitt fraktet fra et steinbrudd ca 40 km nord for Stonehenge på tømmerstokker.

Arkeologer har stort sett fått utgrave stedet i fred og ro, hovedsakelig med nesa mer i bakken enn opp mot himmelen

Et tempel for religion eller vitenskap?

Hva Stonehenge har blitt brukt til, ja, om det strides de lærde. På midten av 1700-tallet oppdaget den britiske antikvaren William Stukeley at ved dagry på sommersolverv, steg solen over horisonten i nærheten av den såkalte Hælsteinen (The Healtstone), gjennom trilletonblokkene og inn i sentret av monumentet. Stukeley er antagelig den første som fremmer teorien og at Stonehenge hadde en orientering mot himmellegemer. Siden da, har arkeologer stort sett fått grave ut stedet i fred og ro, hovedsakelig med nesa mer i bakken enn opp mot himmelen.

Ikke før på 1960-tallet da den engelskfødte amerikanske professoren i astronomi, Gerald Hawkins book, Stonehenge Decoded, kom ut, ble det fart i diskusjonene om at monumentet var bygget som et vitenskapelig observatorium – en digital computer for blant annet å beregne og forutsi fremtidige eklipser. Ved å flytte steiner rundt på de 56 Aubrey-hullene, kunne datidens brukere få svar på spørsmål som f. eks.: ”Når vil en måneformørkelse skje på sommersolverv?”

For beregninger av sine teorier, brukte Hawkins en IBM 7090 computer, som den gang i seg selv var en gedigen nyhet. Hans bok ble en bestselger av dimensjoner, ikke bare fordi boken var skrevet på en lettfattelig leselig måte for menigmann, men også fordi mange tenkte – endelig har vi funnet svaret på hvorfor Stonehenge ble bygget.

Hawkins revolusjonerende påstander ble i ordets rette betydning, regelrett slaktet av datidens arkeologer, historikere og akademikere. Han fikk en viss moralsk støtte

fra det astronomiske miljøet, men liten vitenskapelig forståelse for prosjektet sitt.

Kritikken fra det akademiske miljøet fikk liten eller ingen gehør blant folk flest. Hawkins tendensiøse teorier skapte en enorm interesse for Stonehenge verden over. Vi skal huske at alt dette skjedde i en tid med New Age, Flower Power og kulturrevolusjonens livsstil, samtidig som verden ventet spent på den første månelandingen. I dag valfarter tusenvis av soltilbedere og neohedninger til Stonehenge, som betrakter templet som et av sine aller helligste.

Fra sin spede begynnelse med 20.000 besøkende på 1920-tallet, har antallet tredoblet seg fra tiden da boken Stonehenge Decoded kom ut, og det ser ut til å fortsette og stige med et årlig besøkstall på ca. 100.000. I 2010 forventes tallet å overskride en million mennesker.

Om alt dette skyldes Dr. Hawkins skal være usagt, men hans utfordrende utspill skapte en intern debatt i akademiske kretser, som delvis fortsatt lever i dag. Debatten rundt hellige monumenter, og deres orientering mot himmellegemer kom på dagsordenen. Dette skapte en presedens for det nye akademiske faget Archaeoastronomi.

Stonehenge kunne ganske enkelt ha blitt bygget som et redskap til å forstå kosmos!

Så, hva er da hensikten med Stonehenge?

Dette er et såkalt ”A Million Dollar Question”, som det ikke finnes noe entydig svar på. I dag hersker det allmenn formening, også blant mange akademikere, at Stonehenge antagelig har hatt en sammenheng med solen og dens inngang til vinter og sommersolverv – spesielt det siste. En del av de arckaeoastronomiske teoriene, har fått et visst innpass også blant de lærde, men om Hawkins teorier noen gang blir fullt ut anerkjent vil kun fremtiden vise.

At Stonehenge ble bygget som en kalender for å kunne beregne årstiden, er også en interessant tanke. Robin Heath har i sin lille bok, *Stonehenge*, belyst interessante beregninger, som peker på at monumentet var brukt som en årskalender, basert på sol og månefaser. Han fremmer også teorier om at hele monumentet er basert på *hellig geometri* (ley-lines), og at byggverkets arkitekter var helt klar over geometriske og aritmetiske beregninger, bestemte lengdeenheter og astronomi.

Hawkins var ikke den første til å studere Britiske hellige steds orienteringer mot himmelen. Blant annet den anerkjente ingeniøren Alexander Thom, og senere hans sønn Archibald, hadde i en årrekke forsket på steinsirkler og linjer mot himmelretninger over hele de Britiske øyer, Irland og Bretagne i Frankrike. Thom mente at Stonehenge var bygget etter en megalittisk lengdeenhet på 0.829 mm., som er i underkant av en engelsk yard. Den megalittiske yarden (MY) påstås å være en måleenhet som er brukt i mange prehistoriske kulturer rundt omkring i verden, uten at dette har blitt vitenskapelig bekreftet.

At Stonehenge har blitt anvendt til beboelse, virker fjernt. Hele strukturenheten virker noe upraktisk for et slikt formål. Man skulle tro at det ville være enklere måter å finne seg et tak over hodet.

Antagelig har Stonehenge hatt en flerkulturell betydning. At det kan ha vært en religiøs rituell gravplass, basert på at det er funnet mer enn 400 gravplasser i monumentets umiddelbare nærhet, virker plausibelt.

William Stukeley kalte Stonehenge et tempel. Det er en betegnelse som siden har blitt hengende – spesielt blant moderne keltiske og druidiske kulturtilhengere. At det ble bygget som et seremonielt sted for sol- og månedyrkelse ved inngang til sommer og vinter årstiden, er heller ikke usannsynlig. Dette ville gi datidens prestestand eller religiøse ledere, som antagelig også fantes den gang, en utrolig magisk rituell makt over massene om de kunne ”forutsi” inngang på årstiden på en utrolig spektakulær måte.

Personlig tror jeg ikke at datidens mennesker skilte mellom religiøse og ikke-religiøse tanker som vi gjør i dag. Det var ingen sterke linjer mellom en spirituelt, en religiøs eller en sekulær tilværelse. Universet var ikke et konsept, men en levende realisme som binder himmelen, jorda og menneskene sammen til en stor helhet.

Fra senere Paleolittisk periode for 35.000 år siden, har vi funnet bilder, tegninger og gjenstander som viser menneskets kosmologiske engasjement gjennom planeter, stjerner og stjernebilder.

En fengende tanke er at Stonehenge simpelthen kunne ha blitt bygget som et redskap til å forstå kosmos!

Stonehenge og astrologi

Du kan kanskje spørre: ”Hva har en artikkel om Stonehenge i et astrologisk blad å gjøre?”

Vel, å forstå kosmos, det å forstå sammenhengen mellom universet, jorda og oss mennesker, er vel det fundamentale i all astrologisk tenkning – ville jeg fornemme.

Prehistoriske kulturer brukte sine metoder gjennom å bygge monumenter og hellige steder som vi i dag bruker det astrologiske computerlagde kartet – om jeg kan tillate meg

å lage en slik sammenligning. Men i det store og det hele grunner det ut i samme tankegangen, i hvert fall om man betrakter astrologi som et medium mellom himmel og jord. Foruten dette, ligger det i at jeg har en spesiell interesse for prehistoriske hellige steders forhold til kosmologisk plassering og orientering.

For det tredje, kan det jo hende at noen av oss har tenkt seg en tur til Stonehenge i sommer. Således har du forhåpentligvis fått noe bakgrunnsmateriale. Du vil ikke bare se, men oppleve og fornemme dette hellige stedet på en helt annen måte enn den ”vanlige” turist – håper jeg. Skal du reise dit, ikke glem å sette av ekstra tid. Den like interessante, men mindre spektakulære steinsirkelen, Avebury, ligger bare noen få mil lenger bort. Den er absolutt også et besøk verdt.

God tur!

© Tore Lomsdalen
www.astrolom.no

Info:

Tore tar for tiden et semester i Archaeoastronomi ved Lampeter University. I den forbindelse holder han på med en prosjektoppgave om prehistoriske megalitt templer på Malta, og disses orientering mot himmellegemer. Tore er medforfatter i juli 2010 utgaven av det anerkjente akademisk orienterte tidsskriftet, The Journal of Cosmology. En artikkel som omhandler ovenfor nevnte emne.

Artikkelen kan leses på: www.journalofcosmology.com
Tore nås på: post@astrolom.com

Tore Lomsdalen har sertifikat eksamen fra The Faculty of Astrological Studies i London. Ved samme skole, studerer han videre med diplomoppgavene sine. Han holder også på med et Mastergrad-studie i kulturell kosmologi ved Lampeter University, Wales. Han har tatt Psykologiske perspektiver som et av sine valgfag i Mastergrad studiet ved Lampeter University. Som faglærer hadde han Liz Greene.